

Det glemte arkivs orientalske benspænd

Man tror først, det er ren farveleg med eksotiske billeder, der for beskueren ikke er til at skelne. Selv kan jeg tydeligt huske fornemmelsen og fortrydelsen. Det er de færreste, der går i kældergemmerne og kan se potentialet i de gamle, af kemi forvandlede rejsedias. De er nu også mineret af indtørrede spor af ukendte mikroorganismer. Billedkunstneren Claus Rohland (f. 1953) kunne. Andre ville frustreret smide dem væk.

”**K**un den rejsende er fremmed” er titlen på og ordene, der afslutter fotografiudstillingen på Davids Samling. Underforstået at på den rejse vi kan kalde en road trip fra 1970'erne til de 'fremmede lande', og hér de islamisk-mellemøstlige lande, er dét den rejsende, der er den fremmede.

Udstillingen er den 9. i rækken af fotografiske særudstillinger, hvorigennem museet perspektiverer den permanente samplings islamiske genstande og dermed aktualiserer og viderefremmer viden om den rige kultur, der grundlæggende udgør bagtæppet for det store og vigtige kulturområde, grænsende op til Europa.

Citatet om den fremmede stammer fra den skotske forfatter Robert Louis Stevenson. Stevenson ønskede med sine romaner at fremskrive oplevelser for sine læsere, de ikke vidste, de kunne drømme om. Også for Stevenson var livet for eventyrligt til at udfolde i sin helhed alene med en stærk realistisk, litterær tilgang.

Interface Mellemøsten med syret farvetvist

Det er op til beskueren, om man vil tolke Rohlands billeder som en imaginær skatte. På Davids Samlings vægge på 2. salen

gløder en Alhambra-Tivolifest med østerlandske illusioner indvævet i de farvestrålende fotografier. Det er et veritabelt visuelt sansebombardement af lysende, ja nærmest gennemlyste, fotografier, der venter beskueren efter at have set ud over den rød-brun-gule Kongens Have. Brillernerne skal farvejusteres.

En helt tilfældig (med)skabende proces er her billedligt omformet til følelser og historie. Oplevelsen – og måske ligefrem opgaven for beskueren – er at fuldende og færdiggøre billedet for sig selv. Så indbydende fotografierne end er, trods lækkerheden, rummer de for beskueren også et kommunikationsbrud, en art konstrueret misforståelse. Eller, som ret så ofte, må vi stille os tilfreds med at leve med ufuldstændigheden om det, vi kun kan håbe på at fatte. Billederne på denne udstilling giver det forudsigelige, ja næsten typologiske, vesterlandske mellemøstbilledet, en velkommen anledning til både håb og

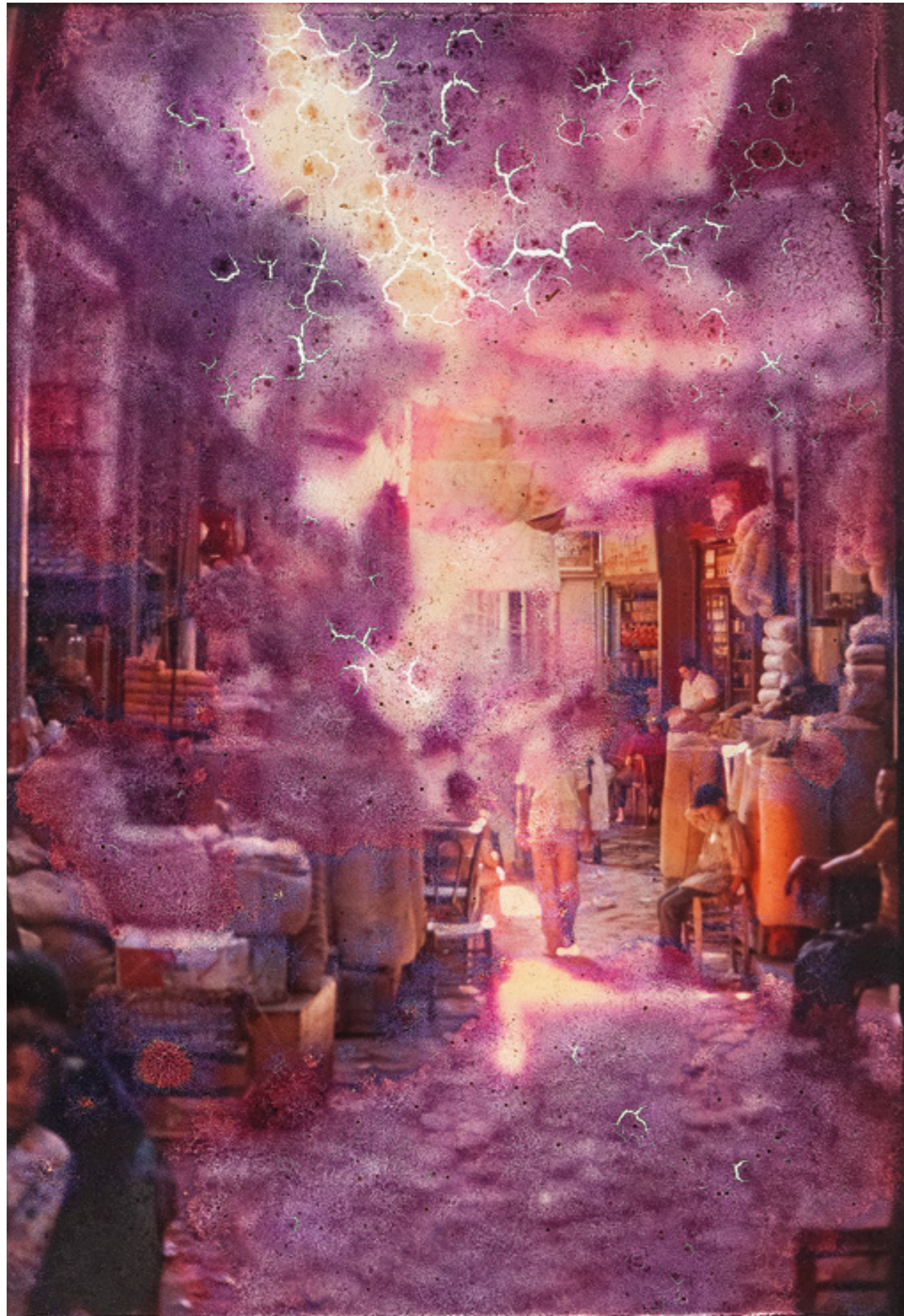
tvivl om billeders udsagn i forhold til os som de vanetænkende beskuerer, vi dybest set er.

Fotografi mellem dokumentarisme og koncept

Mellem 1965 og 1975 tog en række billedkunstnere fotografiet op, uden at kalde sig fotografer. De følte sig ikke forbundet til fotografiet som et kald, men var tiltalt af et medium, der var alt andet end finkultur. Fotografi tilhørte, for disse udøvere, verden i form af et tilfældigt snapshot. Og det krævede ikke den store baggrundsviden. Den dominerende opfattelse af 1970'ernes danske dokumentariske rejsefotografi er veletableret. Og flere dedikerede, prisbelønnede fotografer står centralt: Jesper Høm, Gregers Nielsen, Viggo Rivad og Jørgen Schytte.

Claus Rohland tilhører en generation, der så fotografiets muligheder som ét blandt flere billedudtryk. Han rejste til Egypten som 25-årig, udstyret med et kamera og »

“Oplevelsen – og måske ligefrem opgaven for beskueren – er at fuldende og færdiggøre billedet for sig selv.”

Fra særudstillingen Claus Rohland "Kun den rejsende er fremmed". Fotografiske indtryk af Mellemøsten

» en bedaget tysk rejseguide, i første omgang drevet af sine musikalske interesser. Guidebogen havde han samlet op i et antikvariat, fordi det var en smuk bog. Den var udstyret med parlør og gode oversigtskort, som 60 år efter skulle vise sig stadig at være aktuelle. Igen i 1977 rejste han afsted på en længere rejse til Tyrkiet, Irak og Syrien. Blandt de udstillede billeder og i en dias-film indgår aftryk fra begge rejser.

Rohland kalder sig ikke fotograf og slet ikke dokumentarfotograf. Hans færdige billeder er en fotobaseret billedkunst. Som billedkunstner var han tidligt på instagram. Da instagram-formatet dukkede op omkring 2010 var ét af de tidligste Instagram-billed-formater muligheden for at tillægge nyoptagne fotografier en patina, der kan give minder om den, udstillingens fotografier ejer.

Dermed indtrådte han i den lange række af fotografer, der siden 1849 fulgte den franske billedkunstner og forfatter Maxime Du Camp, der som den første dokumenterede, sammen med forfatteren og kollegaen Flaubert, Egypten. Som de epokegørende dokumenter de var, blev Du Camps fotografier året efter hjemkomsten udgivet i bogform. Siden midten af 1800-tallet har den eksotiske rejse givet perspektiv på egne væner og vores evne til at se længere og dybere end det rent vanepregede.

Held i uheld: genfundne efter mere end 40 år

Flere end Rohlands 1970'er-rejsedias endte i diaskasser i en kælder, gemt væk og glemt. Og måske kan tilfældet gøre mere for kunsten end omvendt. Rohland lægger ikke skjul på, at denne kunstneriske strategi passer ham. Når man ser på udstillingsfotografierne og læser hans katalogtekst, opleves et forandringsparat gemyt, der ikke er bange for at sætte fortiden under et nådesløst mikroskop.

I en kælder på Østerbro en tilfældig dag fandt Rohland sine dias frem og opdagede, at hans optagelser efter en flytning havde været udsat for et meget fugtigt, total-over-svømmet kælderophold, for så at blive 'genfundet' betydeligt mærket af tidens tand. De enkelte dias var tilført spor efter levende

kemiske forbindelser og mikrober, der kraftigt havde udsyret de i forvejen meget farvestrålende '70'er-dias. Motiver var opløst til farvestrålende plamager og tilført mønstre med tegn efter mikrobernes liv. I stedet for at smide billederne ud, valgte han bevidst at tage tildragelsen som et kunstnerisk ben-spænd, et held-i-uheld.

Ved skæbnens indgreb var noget nyt, inspirerende og billedmæssigt levedygtigt opstået. På udstillingen vises et udvalg på i alt 34 fotografiske tryk, samt en dias-film med et udvidet fokus på flere optagelser fra 1970'erne.

De fotografiske aftryk fremviser i mindre eller især højere grad denne tilfældighedens æstetik, der ligefrem kan føre til en komplet kemi-uvindende beskuers tanke om en art kunstnerisk udformning af den nyslåede, helt aktuelle Nobel-pristager, Morten Meldals 'klikkemi'.

Billedtilfældighedernes 'uheld' som arbejdshypotese viser, at forskelle og fejl ikke skal fungere som undskyldninger, men giver modsatrettede associationer om et andet univers. Et tilfældigt svampeangreb bliver her også et billede på, hvor sammenfiltrede kemiske forbindelser vi selv er på tværs af tiden. I dette kaotiske rodnet spejles forbindelser meget større end os selv. Men det er stadig op til beskueren at vurdere, hvad der er reelt, og hvad der her fremstår som ens egne fantasifulde forestillinger.

Fremkaldelsen efter fremkaldelsen

De syrede delvist drømmeagtigt skjulte motiver er nu fremkaldt og må nødvendigvis igen fremkaldes i mødet med udstillingens billeder, når man som beskuer, med egne mættede, farvesansende øjne, ikke kan lade være med at søge efter at vække fotografiets oprindelige motiv til live. Enkelte af de printede billeder er ren fabulerende farveabstraktion og af en meget sanselig karakter.

Ligesom Maxime Du Camp anvendte Rohland sit kamera til en beskrivende metode. Du Camps gode rejsekammerat, Flaubert, havde fortalt sin ledsager, at det at fotografere ikke var besværet værd. Men Du Camps fotografi udviklede sig til en metode, hvormed 'den fremmede' kan beskrive

Fra særudstillingen Claus Rohland "Kun den rejsende er fremmed". Fotografiske indtryk af Mellemøsten

et eksotisk miljø og dermed observere ens egen evne til at være eksakt: at se med den fremmedes øjne.

Allerede i 1989 udstillede Rohland sit første fotobaserede værk. Han skabte en stor, over 3,50 meter lang frise til en udstilling i Husets Galleri. Dengang var billedet noget af det største Vester Kopi kunne printe ud. Billedets tema var den sidste nadver, et 'cut-up'-værk, stykket sammen og sammenkopieret med Rohland selv i alle 'roller' omkring nadverbordet. Og ikke langt fra denne praksis har han gennem sit kunstneriske virke skabt en række plakater.

På Davids Samling vises de fotografiske aftryk uden glas foran. De er ophængt og fæstnet i særlige, til udstillingen konstruerede magnetskinner, så papirets taktilitet opleves. Printene fremtræder på overfladen

matte, men desto mere sanselige.

Dias-grundlaget for printene er ikke direkte scannet, men er først blevet affotograferet. I den forbindelse er der lagt lys på dem, og efter disse affotograferinger er de fotografiske print fremstillet. Det giver fotografierne det særlige 'indre' lys. Fotografierne er forstørret og tilskåret, ellers er der ikke manipuleret med billederne. På enkelte ses fotografiets sorte kanter, som stammer fra fotofilmen og udgør den klassiske fotodokumentarisk-'sande' ramme om billedet.

Udstillingen ledsages af et lille katalog med tekster af Claus Rohland og udstillingens kurator Peter Wandel.

Teamet bag udstillingen har valgt at lade de enkelte billeder hænge uden stedsangivelse, årstal og ej heller teknik er anført. Sammen med dias-filmens valgte lydspor

er dette med til at give stemning til udstillingsrummene. Musikken er skabt af den unge, iranske kvindelige komponist Shida Shahabi. Kompositionen "Futo" stammer fra albummet Shifts.

Mellemøsten og en 70-er tidslomme på Davids Samling

Vild farvevirus indtager vægge, lysindfald og ud over musikken understreges den eventyrlige billedramme af nogle til udstillingen kreerede elegante dyblilla- og pinkkantede velourhynder, der dekorerer vinduesbænkene ud mod Kongens Have. Fotografiernes farvepragt og taktilitet understøttes både stofligt, sanseligt og musikisk.

Davids Samling fortsætter en udboring af tider og steder af stor betydning for vores forståelse af, hvad der drev og stadig driver

en dansk generation af unge ud på eventyr og til at tage kontakt med fremmede kulturer. Kulturer, der nu i snart 125 år er blevet dokumenteret med kameraet. I et tidligere århundrede blev de danske guldalderkunstnere drevet af lyst til at lære dét Orienten at kende, hvor den klassiske kultur og vores idealer om dannelse var opstået. Trangen blev revitaliseret og udvidet med 1960'ernes ungdomsoprør, som er dokumenteret ved museets tidligere særudstillinger.

Karakteristisk for Rohland – og for tiden – er, at det ikke er dokumentation af oldtidsmonumenterne, der er hans drivkraft. Det er livet på gaden, menneskenes liv i de myldrende storbyer eller vuer over de storslåede landskaber. Rohlands optagelser af Syriens storslåede landskaber, optagelser af bjerget Ararat fortæller endnu i dag om et øje, »

Fra særudstillingen Claus Rohland "Kun den rejsende er fremmed". Fotografiske indtryk af Mellemøsten

» der så noget absolut nyt og med det nye, kan også beskueren i dag opleve en simpel glæde over at se.

Rohland udvider med denne udstilling fotografiets domæne til en atmosfærisk poesi. Naturelementerne på de gamle diasbilleder kan ses som nye åbenbaringer og skønhedsformer. Det er et skønhedstrylleri, der skifter gennem det nære (et glimt af et barns blik), det tilbageholdte (skygger af mennesker i en biografi), og en skønhed der anes og glimtvis træder frem. Det aktuelle får en meddigten-de forskydning foræret. Det spændende er, om det ville blive til nostalgi, eller om det ville blive aktuelle og vedkommende billeder med mulighed for at tage et revideret eftersyn.

Ligesom på den forrige udstilling med maleren Nedergaards billeder fra 1970'ernes Cairo, har Rohlands billeder ligget og lagret som god vin. Udstillingens åbenhed viser os, at vi ikke har fuldkomne sanser. Vi opfatter oftest kun glimtvis og kaleidoskopisk.

Disse på flere planer labyrintiske vandringer er ikke den musiske Rohland fremmed. I katalogteksten skriver han som indledning: "Jeg har klatret til pyramiders top og kravlet

til evigheds forkammer. Jeg har sovet for foden af Ararats bjerg og vågnet hvor paradis engang gik tabt." Titlen på Rohlands arbejdsprojekt på Statens Værksteder var 'Into the Corruption of Light'. Udstillingen viser et værk, hvor farverne i både lys og skygge manifesterer sig som kunstneriske mirakler.

Nostalgi som æstetik

At fotografiet er en form for tidsskævelse, er en ofte gentaget forklaring på dets almene tiltrækning og betydning. Vi er besat af at kunne fastholde øjeblikket, og fotografiet er mediet. Det leverer alt, hvad dette begær ønsker. Det lyder overraskende, men glemte, genfundne fotografier rummer i særlig grad de elementer, og hér viser udstillingsbillederne, at denne uhyre krævende menneske-sansning er for alle og taler til alle: de leverer det på én gang både hverdagsagtige og bevægende.

Dét fotografi, som jeg vil kalde et studie i rødt, er, gætter jeg, en optagelse af Den blå Moské i Istanbul. Det rummer al østerlandsk malerisk symbolik. Tidens forfaldskolorering, og den måde hvorpå motivernes slø-

res, skaber en tilfældets æstetik, der, hvis den ikke VAR tilfældig, ville være kitchet, som meget turistfotografi ofte er. Fotografierne er både dokumenter, ideen om et sted, en tro gengivelse og en mulighed – alt på én gang. Fotografi er langt mere end at holde et spejl op mod verden.

Udstillingen er resultatet et tilfældighedernes konglomerat og er en syret krystalkugle af en fremmeds syn på Østen. Her er en eksploderende magi på spil, som giver lyst til et forlænget ophold: en multifarvet skatteø på 2. sal eller måske netop et drømmesyn.

Udstillingen giver nye dimensioner på Davids Samlings fotografiske udstillingsprogram ved at turde vise noget så ustruktureret, men ærligt: her sættes øjnernes oplevelsespotentialer helt fri på en kemisk-fysisk juvelstrålende eventyrudstilling. ●

**Davids Samling: Claus Rohland:
Kun den rejsende er fremmed.
Fotografiske indtryk af Mellemøsten
14. oktober 2022 – 9. april 2023**

Fra særudstillingen Claus Rohland "Kun den rejsende er fremmed". Fotografiske indtryk af Mellemøsten